

Postanowienie z dnia 4 października 2006 r., I CZ 81/06

W razie oddalenia zgłoszonego przez pełnomocnika strony będącego radcą prawnym wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w zakresie poniesienia należnej od środka odwoławczego (środku zaskarżenia) opłaty w wysokości stałej lub stosunkowej, przewodniczący wzywa pełnomocnika do opłacenia tych środków w terminie tygodniowym.

Sędzia SN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Józef Frąckowiak

Sędzia SN Lech Walentynowicz

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Władysława S. przeciwko "R.", spółce z o.o. z siedzibą w B.S. o zapłatę, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 4 października 2006 r. zażalenia strony pozwanej na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 17 lipca 2006 r. uchylił zaskarżone postanowienie.

Uzasadnienie

W dniu 20 czerwca 2006 r. strona pozwana wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 8 marca 2006 r. Skarga nie była opłacona i zawierała wniosek o zwolnienie od „wpisu od skargi”.

Postanowieniem z dnia 26 czerwca 2006 r. Sąd Apelacyjny oddalił wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, natomiast złożony ponownie wniosek tej samej treści odrzucił postanowieniem z dnia 17 lipca 2006 r. i wydanym w tym dniu postanowieniem odrzucił skargę kasacyjną strony pozwanej, gdyż nie została ona opłacona, mimo powstania takiego obowiązku, z chwilą doręczenia jej pełnomocnikowi będącemu radcą prawnym postanowienia o oddaleniu wniosku o zwolnienie od opłaty od tej skargi.

W zażaleniu na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej strona pozwana zarzuciła naruszenie art. 103 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w

sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm. – dalej: "u.k.s.c.") przez uznanie, że nie wykazała ona, iż nie ma dostatecznych środków na uiszczenie opłaty sądowej, oraz art. 130 § 1 k.p.c. przez niewezwanie jej do uzupełnienia wniosku o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej przez złożenie dokumentów wymienionych we wniosku, a także przez zaniechanie wezwania jej – przed odrzuceniem skargi kasacyjnej – do uiszczenia opłaty sądowej. Strona pozwana zarzuciła też Sądowi Apelacyjnemu naruszenie art. 130² § 3 k.p.c. przez odrzucenie skargi kasacyjnej, mimo złożenia przez nią wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych i wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podstawową zasadą prawa międzyczasowego w dziedzinie procesu cywilnego jest zasada bezpośredniego działania ustawy nowej, która została wyrażona w art. XV § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 297 ze zm.). Innymi słowy, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, przy wykonywaniu czynności procesowych stosuje się prawo, które obowiązuje w czasie dokonywania czynności. Wymieniona zasada ma zatem znaczenie ogólne w zakresie prawa procesowego cywilnego (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., zasada prawna, III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2003 r., IV CKN 310/01, nie publ.) i znajduje również zastosowanie w odniesieniu do przepisów ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, skoro mają one charakter przepisów prawa procesowego.

Istotny wyjątek od zasady bezpośredniego działania ustawy nowej przewidziany został w art. 149 ust. 1 u.k.s.c., który stanowi, że w sprawach wszczętych przed dniem wejścia w życie ustawy stosuje się, do czasu zakończenia postępowania w danej instancji, dotychczasowe przepisy o kosztach sądowych. W rozpoznawanej sprawie wejście w życie ustawy nastąpiło w toku postępowania przed Sądem drugiej instancji, natomiast wniesienie skargi kasacyjnej od wydanego przez ten Sąd wyroku miało miejsce już w czasie jej obowiązywania.

Wniesienie skargi kasacyjnej inicjuje postępowanie przed Sądem Najwyższym i – mimo że jest czynnością podejmowaną przed sądem drugiej instancji – stanowi co do zasady pierwszą czynność postępowania kasacyjnego. Jeżeli zatem strona pozwana wniosła skargę kasacyjną w czasie obowiązywania nowej ustawy o

kosztach sądowych, to – zgodnie z zasadą bezpośredniego działania ustawy nowej – stosuje się przepisy tej ustawy.

Zawarte w zażaleniu zarzuty naruszenia art. 103 u.k.s.c. oraz art. 130 § 1 k.p.c. przez brak wezwania skarżącej spółki do dołączenia do wniosku o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej określonych dokumentów skierowane są w istocie przeciwko postanowieniu Sądu Apelacyjnego z dnia 26 czerwca 2006 r., oddalającemu wniosek o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej. Postanowienie to miało niewątpliwie wpływ na wynik sprawy, bo doprowadziło do odrzucenia skargi kasacyjnej, przy czym nie podlegało zaskarżeniu. Na podstawie art. 380 w związku z art. 398²¹ i 394³ § 3 k.p.c. mogłoby więc być przedmiotem kontroli Sądu Najwyższego (zob. przykładowo postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2000 r., I CZ 259/99, nie publ., z dnia 15 stycznia 2001 r., II CZ 197/04, nie publ., z dnia 21 listopada 2001 r., I CZ 165/01, OSNC 2002, nr 7-8, poz. 102, i z dnia 23 września 2004 r., III CZ 71/04, nie publ.). W myśl jednak art. 380 k.p.c., warunkiem rozpoznania niezaskarżalnych postanowień, które miały wpływ na wynik sprawy, jest zamieszczenie w środku zaskarżenia stosownego wniosku. Należy przy tym podkreślić, że w odniesieniu do środków zaskarżenia wnoszonych przez profesjonalnych pełnomocników wniosek taki powinien być jednoznacznie sformułowany, gdyż nie ma podstaw do przypisywania pismom wnoszonym przez takich pełnomocników treści wprost w nich niewyrażonych (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2005 r., II CZ 197/04 oraz z dnia 23 września 2004 r., III CZ 71/04). W zażaleniu pozwanej spółki nie zawarto wyraźnego i bezpośredniego wniosku o rozpoznanie również postanowienia oddalającego wniosek o zwolnienie kosztów sądowych. Tym samym wymienione zarzuty nie mogły stać się przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego.

Zarzut naruszenia art. 130 § 1 k.p.c. przez brak wezwania skarżącej, po oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, do uiszczenia należnej od skargi kasacyjnej opłaty okazał się zasadny. Sąd drugiej instancji przyjął, powołując się na art. 10 nowej ustawy o kosztach sądowych, że obowiązek uiszczenia opłaty powstał z chwilą doręczenia skarżącej odpisu postanowienia oddalającego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, nie było więc konieczne odrębne wezwanie do uiszczenia opłaty. Pogląd ten stanowi odstępstwo od stanowiska utrwalonego w orzecznictwie i praktyce sądowej na gruncie dotychczasowych przepisów o kosztach sądowych, że zgłoszenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w

sprawie, w której pismo wniesione przez stronę osobiście lub przez jej pełnomocnika, podlega opłacie w postaci wpisu stałego lub stosunkowego, zobowiązuje sąd – w razie odmownego załatwienia tego wniosku – do wezwania o uiszczenie opłaty na zasadach ogólnych (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 1976 r., III CZP 11/76, OSNC 1976, nr 7-8, poz. 162, oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 1999 r., I CKN 1461/98, OSNC 1999, nr 11, poz. 196, i z dnia 31 maja 2006 r., IV CZ 40/06, nie publ.). Uzasadniając ten pogląd Sąd Najwyższy odnosił się do art. 17 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88 ze zm. – dalej: "u.k.s.c. z 1967 r."), stanowiącego, że pisma wnoszone przez adwokata lub radcę prawnego, które nie są należycie opłacone, zwraca się bez wezwania o uiszczenie opłaty, jeżeli pismo podlega opłacie w wysokości stałej. Również bez wezwania o uiszczenie opłaty należało odrzucić wnoszone przez adwokata lub radcę prawnego środki zaskarżenia podlegające opłacie w wysokości stałej. Sąd Najwyższy, wskazując, że przepis ten wprowadzał wyjątek tylko w odniesieniu do sytuacji, w której adwokat lub radca prawny wnosi pismo podlegające opłacie stałej i nie składa wniosku o zwolnienie, uznawał jednocześnie, iż wyjątkowy charakter tego przepisu nie pozwalał na przyjęcie wykładni rozszerzającej. Nie było również podstaw do wysunięcia tezy, że doręczenie prawomocnego postanowienia o zwolnieniu od kosztów zastępuje wezwanie. W konsekwencji, Sąd Najwyższy zajmował stanowisko, że rozwiązanie analizowanego zagadnienia wymaga uwzględnienia zasady ogólnej wynikającej z art. 16 u.k.s.c. z 1967 r.

Mimo zmiany przepisów o kosztach sądowych, należy uznać, że przedstawione stanowisko i jego uzasadnienie są aktualne. Przemawia za tym porównanie materii dawnych i nowych przepisów o kosztach sądowych. W art. 10 u.k.s.c. przyjęto jako zasadę, że opłatę należy uiścić przy wniesieniu do sądu pisma podlegającego opłacie, co stanowi powtórzenie art. 15 u.k.s.c. z 1967 r. Analogicznie uregulowano również kwestię postępowania sądu (a ściślej – przewodniczącego) w razie wniesienia nieopłaconego pisma, w znowelizowanym art. 130 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. przewidziano bowiem, że jeżeli od pisma nie uiszczono należnej opłaty, przewodniczący wzywa stronę, pod rygorem zwrócenia pisma, do opłacenia go w terminie tygodniowym. W myśl zaś art. 130 § 2 k.p.c., po bezskutecznym upływie terminu, przewodniczący zwraca pismo stronie. Regulacja ta odpowiada treści art. 16 ust. 1 zdanie drugie u.k.s.c. z 1967 r. wskazującej, że w

wypadku wniesienia pisma, od którego nie została uiszczona należna opłata, przewodniczący wzywa wnoszącego pismo, aby pod rygorem zwrotu pisma uiścił opłatę w terminie tygodniowym od dnia doręczenia wezwania, a w razie bezskutecznego upływu tego terminu zwraca pismo.

W nowym unormowaniu skutki nieopłacenia środków zaskarżenia przez profesjonalnych pełnomocników określono w podobny sposób. Zgodnie z art. 130² § 3 k.p.c., sąd odrzuca bez wezwania o uiszczenie opłaty pismo wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego środki odwoławcze lub środki zaskarżenia (apelację, zażalenie, skargę kasacyjną, skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, sprzeciw od wyroku zaocznego, zarzuty od nakazu zapłaty, skargę na orzeczenie referendarza sądowego) podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia. Z art. 17 u.k.s.c. z 1967 r. wynikało natomiast, że bez wezwania o uiszczenie opłaty należy odrzucić wnoszone przez adwokata lub radcę prawnego środki zaskarżenia podlegające opłacie w wysokości stałej. Różnica sprowadza się zatem wyłącznie do rozszerzenia zakresu podmiotowego analizowanej normy o rzeczników patentowych, objęcia nią także opłat stosunkowych, wyraźnego wskazania sądu jako organu odrzucającego środek zaskarżenia oraz sprecyzowania środków zaskarżenia, których nieopłacenie przez profesjonalnego pełnomocnika prowadzi do ich odrzucenia. W konsekwencji można uznać, że w art. 130² § 3 k.p.c. przyjęto konstrukcję analogiczną do uregulowanej w art. 17 u.k.s.c. z 1967 r. i służącą realizacji tych samych celów, a relacja art. 130² § 3 k.p.c. do art. 130 § 1 i 2 k.p.c. jest taka sama jak art. 17 zdanie drugie do art. 16 ust. 1 zdanie drugie u.k.s.c. z 1967 r. Tym samym trafne jest dotychczasowe zapatrywanie, że – *mutatis mutandis* – w razie oddalenia zgłoszonego przez pełnomocnika strony będącego radcą prawnym (adwokatem lub rzecznikiem patentowym) wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w zakresie poniesienia należnej od środka odwoławczego lub środka zaskarżenia opłaty w wysokości stałej lub stosunkowej, przewodniczący wzywa pełnomocnika do opłacenia tych środków w terminie tygodniowym.

Sąd drugiej instancji tymczasem odrzucił skargę kasacyjną strony pozwanej bez uprzedniego wezwania jej do uiszczenia wymaganej opłaty. Zastosował zatem tę sankcję w wyniku rozszerzającej wykładni art. 130² § 3 k.p.c., a sankcji związanej z rygoryzmem procesowym nie można domniemywać; powinna ona być zawsze

sformułowana jasno i wyraźnie. Postulatowi temu ustawodawca uczynił zadość w odniesieniu do sformułowania zawartego w art. 130² § 3 k.p.c. Wynika z niego jednoznacznie, że rygor odrzucenia wnoszonych przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego środków odwoławczych lub środków zaskarżenia został związany z wnoszeniem tych środków bez ich opłacenia, mimo że podlegają opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia. Złożenie przez skarżącego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych obowiązek ten jednak znosi, negatywne zaś załatwienie tego wniosku nie prowadzi samo przez się do reaktywowania omawianej powinności, gdyż jest ona związana wyłącznie z czynnością wnoszenia podlegającego określonej opłacie środka odwoławczego lub środka zaskarżenia. Nie wchodzi więc w rachubę w innych sytuacjach.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

